

MÅL OG RETINGSLINJER FOR HJORTEVILTFORVALTNING 2015 – 2018

MELHUS – MIDTRE GAULDAL - HOLTÅLEN

HØRINGSUTKAST

FORORD

15. februar 2012 trådte ny forskrift om forvaltning av hjortevilt i kraft. I denne er det tatt noen sentrale grep i forhold til den tidligere forskriften fra 2002, bl.a. er bever tatt ut og kommunenes overordna ansvar er videreutviklet og framhevet gjennom å tydeliggjøre at det må utarbeides kommunale mål for utvikling av hjorteviltbestandene. Disse skal være målbare og etterprøvbare. I innledninga til rundskriv om forvaltning av hjortevilt står det bl.a. at *«kommunene har et stort ansvar for offentlige interesser knyttet til viltet, spesielt storviltet. Dette gjelder bl.a. opplevelsesverdier, biologisk mangfold, trafikkproblemer og andre skader/ulemper i tillegg til at kommunene har ansvar og utfordringer knyttet til jaktrettshavernes rettigheter og rettssikkerhet ved å fastsette forskrifter og fatte enkeltvedtak.»*

Videre står det at *«Kommunenes myndighetsansvar innebærer at det må utøves faglig skjønn i mange saker. Det kreves fagkunnskap og lokalkunnskap for å utøve et godt skjønn i viltforvaltninga innenfor de fastsatte nasjonale rammene. En lokaltilpasset forvaltning vil nødvendigvis føre til noe forskjellig praksis mellom kommunene og regionene, og fylkeskommunene vil ha en viktig funksjon i å veilede og samordne kommuner innenfor sin region.»* Gauldalen kan betraktes som ett forvaltningsområde for storvilt, og det vil derfor være en stor fordel for gauldalskommunene å samordne sin storviltforvaltning i størst mulig grad. Dette er bakgrunnen for at Melhus, Midtre Gauldal og Holtålen har valgt å samarbeide om utarbeidelsen av felles kommunale retningslinjer. Retningslinjene skal være overordene og kunne tilpasses lokale forhold, men samtidig også konkrete og målbare slik at en etter en periode kan se om målsettingene er nådd og om en har fått ønsket utvikling i hjorteviltbestandene i dalføret. Det er et mål i seg selv at retningslinjene underlegges samme rulleringspraksis som øvrig kommunalt planverk.

Kommunale retningslinjer er kommunenes planverktøy for en lokaltilpasset storviltforvaltning på regionalt nivå. De er utarbeidet innenfor rammene av lover og forskrifter og skal vedtas av hver enkelt kommune. Rettighetshaverne har mulighet til å komme med innspill til retningslinjene. Bestandsplaner er derimot rettighetshavernes dokument og verktøy i den lokale bestandsforvaltninga. Lover, forskrifter og kommunale retningslinjer legger føringer og gir et handlingsrom for bestandsplanene. Til sammen skal dette gi gode og stabile rammer for storviltforvaltningen på de ulike nivåer i forvaltningen.

INNHold

Forord

Innhold

1. Definisjoner	4
2. Elg	
2.1. Bestandsutvikling	5
2.2. Produktivitet	6
2.3. Kjønnforhold	9
2.4. Sett elg/dagsverk	10
2.5. Struktur i avskytinga	11
2.6. Vektutvikling kalv og ungdyr (kondisjonsutvikling)	16
2.7. Elgpåkjørsler	18
3. Hjort	
3.1. Bestandsutvikling	21
3.2. Struktur i avskytinga og kjønnforhold	22
3.3. Sett hjort	25
4. Rådyr	27
5. Forvaltningsmål for hjorteviltet i Gauldalen	
5.1. Overordna mål for hjorteviltforvaltninga	28
5.2. Delmål for hjorteviltforvaltninga	28
5.2.1. Hjorteviltregioner	28
5.2.2. Bestandsplaner	28
5.2.3. Forvaltningsmål elg	28
5.2.4. Forvaltningsmål hjort	29
5.2.5. Forvaltningsmål rådyr	29

1. DEFINISJONER

- *Tellende areal*: Det arealet som skal legges til grunn for beregning av fellingstillatelse. Som tellende areal regnes skogareal (både produktivt og uproduktivt) og myr under skoggrensa. Arealer som er omdisponert skal ikke regnes med, f.eks. hyttefelt og innmark.
- *Minsteareal*: Det tellende arealet som skal legges til grunn for hvert dyr det gis fellingstillatelse for. Kommunen fastsetter minstearealet gjennom egen forskrift. Det kan være ulike minsteareal i forskjellige deler av kommunen
- *Vald*: Det geografiske området som kommunen godkjenner for jakt på arter av hjortevilt.
- *Jaktfelt*: Ett eller flere mindre geografiske områder innenfor et vald, som jaktrettshaverne har avgrenset av hensyn til jaktutøvelsen.
- *Bestandsplanområde*: To eller flere vald i et forpliktende samarbeid, som har felles målsettinger og bestandsplan for hjorteviltartene det jaktes på i området. Søknad om godkjenning av bestandsplanområde skal inneholde følgende opplysninger:
 - Hvilken art eller arter søknaden gjelder for.
 - Kart som tydelig viser grensene for bestandsplanområdet
 - Fullstendig oversikt over de valdene som inngår i bestandsplanområdet.
 - Artsvis oversikt over tellende areal for bestandsplanområdet samlet.
 - Vedtekter for bestandsplanområdet.
 - Skriftlig samtykke fra alle jaktrettshavere i alle valdene. Underskrift fra valdansvarlig representant er tilstrekkelig dersom valdets vedtekter tillater det.
 - Navn og postadresse for den personen som søker på vegne av bestandsplanområdet.
- *Bestandsplan for hjortevilt*: Jaktrettshavernes offentlig godkjente, flerårige plan med målsettinger for forvaltningen, og beskrivelse av den årlige avskytingen for hjortevilt. Bestandsplanen skal inneholde:
 - Planperiode.
 - Kart som beskriver grensene for bestandsplanen/valdet.
 - Areal (totalt og godkjent tellende areal).
 - Fullstendig oversikt over jaktfeltene som inngår.
 - En beskrivelse av bestandssituasjonen med utgangspunkt i sett elg-data, fallvilt, skadeomfang på skog/innmark m.m.
 - Målsetting for bestandsutviklingen.
 - Plan for årlig avskyting fordelt på alder og kjønn. Alle kjønns- alderskategorier (minimum kalv, voksen og voksen okse) skal inngå i avskytingsplanen hvert år
 - For bestandsplanområder skal planen beskrive hvordan ulike dyrekategorier i fellingskvoten årlig fordeles på de ulike valdene.
 - Planperiodens lengde kan maksimalt være 5 år.

2. ELG

2.1. Bestandsutvikling

Elgbestanden har hatt et stort oppsving de siste 35 – 40 åra. Fra 1945 og fram til 70-tallet ble det årlig felt mellom 200 og 400 elg i hele S-Trøndelag (fig. 1). På slutten av 70-tallet fikk vi en kraftig økning i avskytinga. Økningen fortsatte fram til 1992 da vi fikk 4 år med markert redusert avskyting før den igjen begynte å stige til en topp rundt årtusenskiftet med i underkant av 2.900 felte dyr. Etter dette har det vært en jevn nedgang og antall skutt elg ligger i dag årlig på rett i overkant av 2.600 dyr. Årsaken til den store bestandsøkningen er i første rekke innføringa av bestandsskogbruket med store hogstflater som har gitt mye god elgmat og innføringa av retta avskyting, dvs. at avskytinga rettes mot spesifikke kjønn- og aldersgrupper.

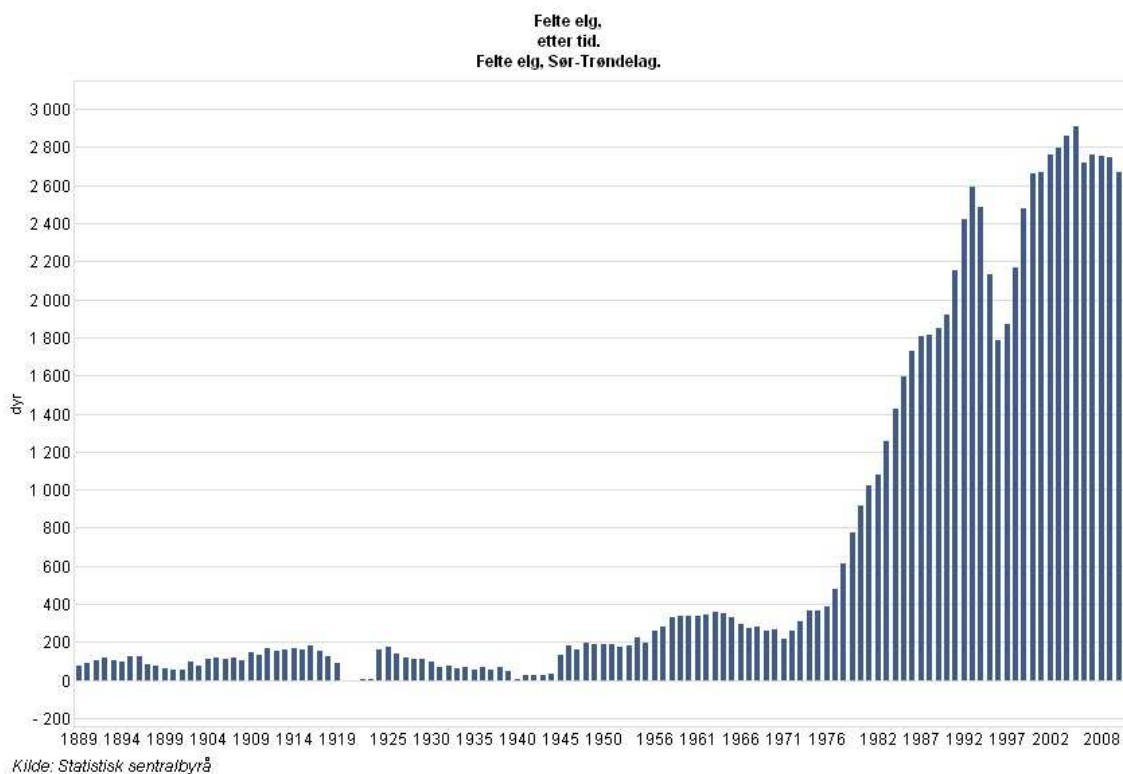

Fig. 1. Oversikt over felt elg i S-Trøndelag i perioden 1889-2011. Kilde: SSB.

Alle 3 kommunene har samlet inn sett elg data siden 1990, og fellingsdata fordelt på kjønn og alder siden 1986 i tillegg til irregulær avgang. I Melhus finnes vektstatistikk fra 1997 og i Holtålen helt tilbake til 1979. I Midtre Gauldal er vektstatistikken av varierende kvalitet.

Det er ikke data på elgens fruktbarhet, og det er heller ikke gjennomført elgbeitetakseringer hverken i Melhus, Midtre Gauldal eller Holtålen.

Utviklinga i elgavskytinga i gauldalskommunene er i stor grad sammenfallende med resten av fylket. Vi finner også her igjen den markante nedgangen på midten av 90-tallet med en topp med 410 felte elg i 1994 som i 1997 var redusert til 277 dyr. Dette er en nedgang på over 30 % og kan delvis være et resultat av at elgstammen i Orkdalen ble kraftig redusert gjennom

økte kvoter noen år tidligere. Etter dette foreløpige bunnivået har det vært en jevn økning avskytinga på 2000-tallet fram til 2009. I de siste 2 åra har avskytinga igjen økt markant, først og fremst pga. økt avskyting i Midtre Gauldal. Fra 1990 og fram til i dag har Midtre Gauldal og Holtålen hatt en dobling av årlig avskyting mens i Melhus har hatt en økning på $\frac{2}{3}$ i uttaket i samme periode.

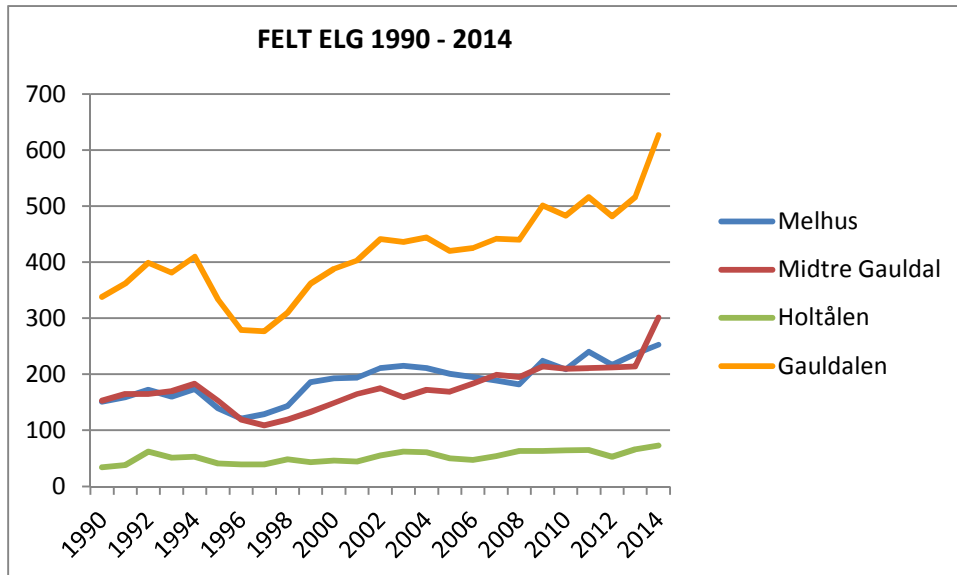

Fig. 2. Felt elg i Melhus, Midtre Gauldal og Holtålen i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret

I 1990 ble det felt til sammen 338 elg i Gauldalen. I 2014 hadde dette økt til hele 627 elg. Elgjakta utgjør store verdier. Førstehåndsverdien på elguttaket i 2014 utgjør hele 5,7 millioner kroner. Til sammenligning så utgjorde førstehåndsverdien i tømmeromsetninga 26.5 millioner for de 3 kommunene.

2.2. Produktivitet

Det er i første rekke 3 forhold som sier noe om produktiviteten i en elgstamme.

1. Sett kalv/ku:

Regnes ut ved å dele antall observerte kalver (også enslige) med totalt antall observerte kyr (også enslige).

2. Sett kalv/kalvku

Dette er et mål på hvor stor andel av de observerte kalvkyrne som har tvillingkalv (tvillingraten). Verdien finnes ved å dele totalt antall sett kalver med totalt antall sett kyr med kalv. En får da en verdi som ligger mellom 1,0 og 2,0 der 1,0 betyr at alle kalvkyrne har enkeltkalv (tvillingrate = 0) og 2,0 betyr at alle kalvkyrne har tvillingkalv (tvillingrate = 100).

3. Andel kyr med kalv

Dette er et forholdstall mellom antall observerte kyr med kalv og antall observerte kyr totalt. Med andre ord sier den noe om hvor stor andel av kyrne som er i produksjon det spesifikke året.

Utgangspunktet for beregningene er sett elg-data og de verdiene en får sier derfor noe om hvordan situasjonen er under elgjakta. Det som ikke fanges opp er hvor stor produksjonen er om våren, dvs. hvor mange kalver som blir født. Høy dødelighet om våren/sommeren vil gi lavere produksjonstall. Et plutselig fall i målt produksjon om høsten fra ett år til neste kan f.eks. bety at det har vært rovdyr i området som har tatt elgkalver uten at elgstammens

produktivitet nødvendigvis har gått ned. En jevnt avtagende produktivitet over en lengre tidsperiode vil derimot kunne bety at elgstammens produktivitet har avtatt gjennom f.eks. jakt og jegerseleksjon. Elgstammens produktivitet viser en naturlig variasjon fra år til år. Det er derfor lagt inn ei trendlinje i enkelte figurer som forsøker å jevne ut de årlige variasjonene for å få fram utviklinga i perioden.

Sett kalv/ku (fig. 3) er litt økende for Midtre Gauldal og litt synkende for Melhus i perioden 1990 - 2014. Men tendensen er svak og de årlige variasjonene er store. Melhus hadde veldig lav produktivitet i årene 1993, 1995 og 2008. En naturlig forklaring på dette kunne ha vært lav okseandel i bestanden året før, men dette synes ikke å være tilfelle (fig. 6). I Holtålen var produktiviteten på omtrent samme nivå som i Melhus og Midtre Gauldal fram til 1998. Etter den tid har produktiviteten i Holtålen ligget klart lavere enn de 2 andre kommunene.

Følgende konklusjoner angående produktiviteten for perioden 1990 - 2014 kan trekkes:

- Melhus – Svakt avtagende
- Midtre Gauldal – svakt økende
- Holtålen – markert avtagende

Tilgangen på godt beite har stor betydning for elgens produktivitet. Dyr i god kondisjon vil komme i brunst i yngre alder og vil få flere kalver (økt tvillingrate) enn dyr i dårlig kondisjon. Mye av grunnlaget for den voldsomme veksten i elgbestandene skyldes økt tilgang på beite i forbindelse med bestandsskogbrukets inntog på 60- og 70-tallet. I dag blir det avvirket færre store flater. Hogsten preges i større grad av småflatehogst/plukkhogst, spesielt i høyereliggende områder. Samtidig settes det igjen mer vegetasjon/forhåndsgjenvækst. I sum fører dette til mindre tilgang på godt elgbeite. Melhus har vært en kommune med et aktivt skogbruksmiljø med en forholdsvis høy avvirkning. I de siste åra er avvirkninga redusert og sammen med omlegginga av hogstformer har dette sannsynligvis gitt mindre elgbeite av god kvalitet i Melhus, som igjen gir lavere produktivitet i elgbestanden.

Forekomsten av rovdyr kan ha innvirkning på det som registreres som elgens produktivitet. Hos oss er det i første rekke bjørn som kan utgjøre en predasjon på kalv av betydning. Bjørnen kan gjøre relativt stort innhogg blant nyfødte kalver, og ettersom sett elg- data innsamlet om høsten utgjør grunnlaget for å beregne elgens produktivitet vil predasjon på sommeren gi færre kalver om høsten enn det som er født om våren.

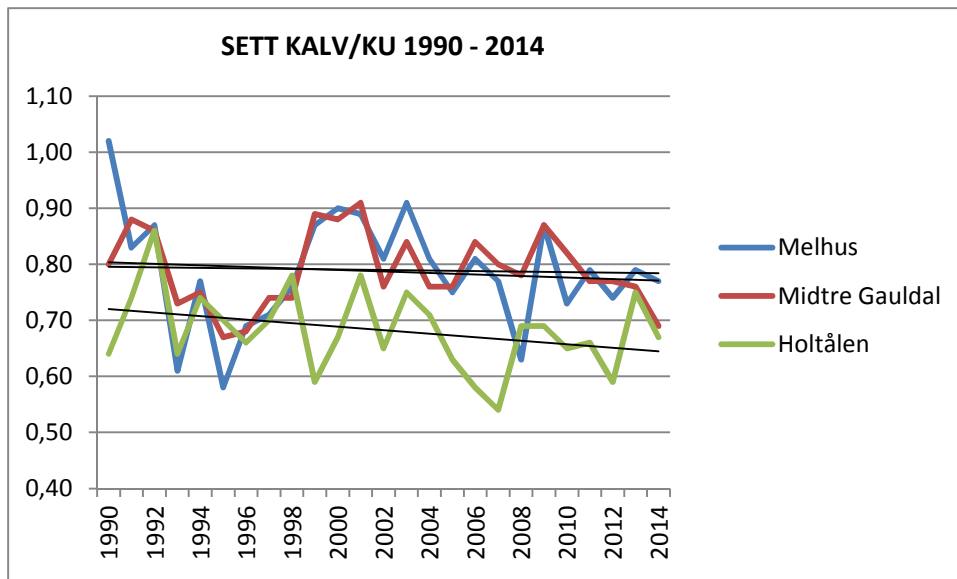

Fig. 3. Sett kalv/ku i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjørtevlregisteret.

Sett kalv/kalvku (fig. 4) har en klart nedadgående trend i Melhus og Holtålen. I Midtre Gauldal derimot er trenden stabil eller svakt økende.

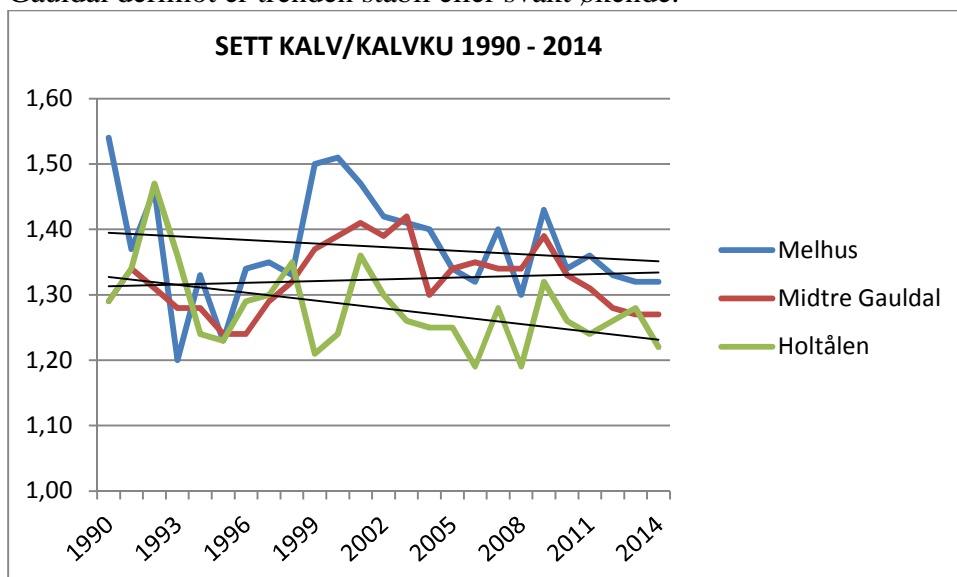

Fig. 4. Sett kalv/kalvku i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjørtevlregisteret,

Andelen kyr med kalv (fig. 5) er relativt stabilt for Melhus og Midtre Gauldal og markert avtagende for Holtålen.

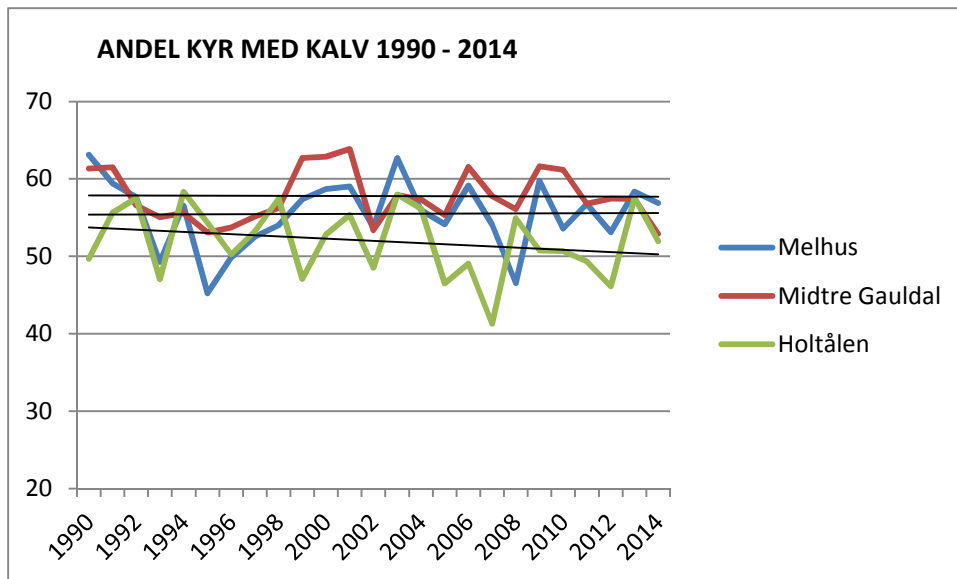

Fig. 5. Andel kyr med kalv i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

2.3. Kjønnforhold

Kjønnforholdet beskrives som sett ku/okse. Dette er et forholdstall mellom observerte kyr (1½ år og eldre) og okser (1½ år og eldre) under elgjakta. Verdien regnes ut ved å dele antall sette kyr på antall sette okser. Om forholdstallet er høyt betyr det at det er få okser i bestanden som igjen betyr at det er mange kyr som gir en høy produksjon. Få okser betyr også at en stor andel av oksene risikerer å bli skutt under jakt. Dette gir få store okser og lav gjennomsnittsalder på okser. Motsatt så vil et lavt forholdstall gi en høyere okseandel i bestanden, lavere produksjon og flere store okser. Forvaltningsmessig vil en derfor stå overfor valget høy produksjon og liten andel okser eller lavere produksjon med en stor andel (store) okser. Blir det for mange kyr pr okse vil en risikere at det blir for få okser til å bedekke alle kyrne, og det vil bli flere «gjeldkyr.» Det er gjort forsøk i elgtette områder med et ku/okseforhold helt opp mot 6 uten at dette har gitt en merkbar økning i andelen «gjeldkyr.» Men store okser har flere viktige egenskaper som tilsier at de er viktige for elgbestanden. Derfor bør ikke ku/okse-forholdet overstige 2, og en mye brukt anbefaling er at det bør ligge i intervallet 1,5 – 1,8.

På 1990-tallet var kjønnforholdet i elgstammen i Gauldalen svært skjevt med en stor overvekt av kyr (fig. 6). I Holtålen var det i 1992 sett hele 5,31 kyr pr okse. For de tre kommunene samlet ble det på 90-tallet sett om lag 3 kyr pr okse. Fram til i dag har kjønnforholdet bedret seg betraktelig og lå i 2013 i intervallet 1,42 – 2,20

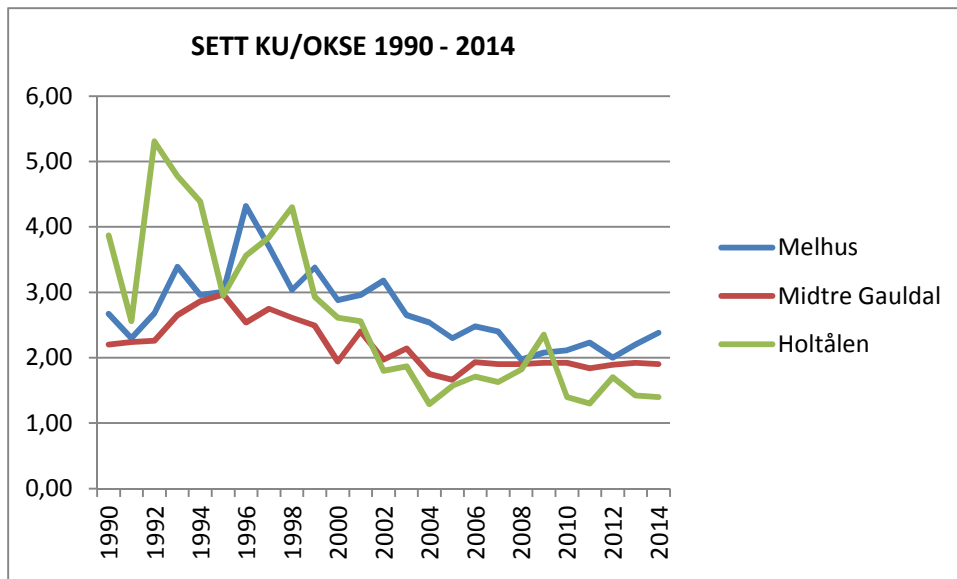

Fig. 6. Sett ku/okse i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

2.4. Sett elg/jegerdag

Sett elg/dagsverk er et mål på hvordan elgbestanden utvikler seg. Forholdet er ikke eksakt og kan variere med flere ikke-bestandsavhengige faktorer fra område til område. Bl.a. vil jaktmetode, jakttid, terreng og vegetasjon ha innvirkning på oppdagbarheten til elgen. F.eks. vil en i fjellområder opp mot tregrensa kunne oppdage elg på lang avstand, mens det i jaktfelt med stor andel av tette plantefelt vil være langt vanskeligere å se elgen. Begge områdene kan ha lik verdi på sett elg/dagsverk, men det betyr ikke at det er like mye elg i fjellskogen som i kulturskogen i lavlandet. Det som en derimot kan lese ut av denne variabelen er utviklinga i legbestanden, om det blir mindre eller flere elg forutsatt at de andre faktorene (jaktmetode, jakttid, jaktrykk m.m.) er tilnærma stabile.

Sett elg/dagsverk (fig. 7) viser en økende trend for Melhus. Den gjorde et byks på slutten av 90-tallet for så å gå litt ned igjen fram mot 2006. For de siste 6 – 7 åra er det imidlertid en svak økning og ligger i gjennomsnitt for disse årene på 0,44 sett elg/dagsverk.

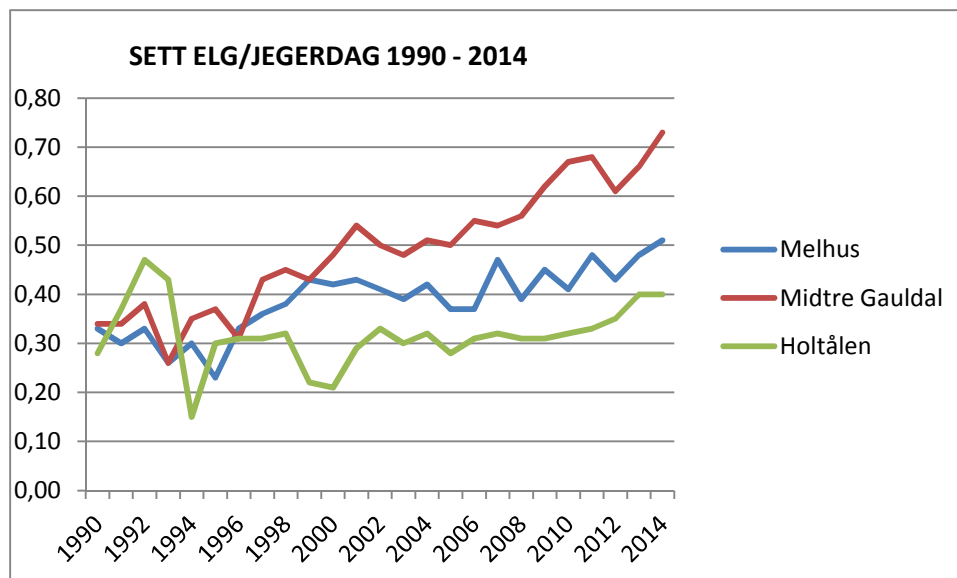

Fig. 7. Sett elg/jegerdag i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

2.5. Struktur i avskytinga

Strukturen i avskytinga forteller hvordan kjønns- og alderssammensetninga er i uttaket. Hvordan denne skal være vil variere litt fra område til område etter hvilke målsettinger en har med elgbestanden. I en stabil bestand har det vært anbefalt at $\frac{2}{3}$ av uttaket bør være kalv og ungdyr. Om en skulle maksimere kjøttuttaket burde mesteparten av dette rettes mot felling av ungdyr, men pga. vanskelighetene med å skille kvige fra eldre ku vil en risikere veldig skjevt kjønnsuttak om store deler av uttaket skjer på 1½-åringer. Derfor anbefales det ofte at minimum $\frac{2}{3}$ av kalv- og ungdyruttaket (minimum 45 % av totaluttaket) rettes mot kalv.

I en elgbestand fødes det en overvekt av oksekalver. Normalt vil 52 – 53 % av fødte kalver være oksekalver. Okser har en større naturlig dødelighet enn kyr slik at på sikt jevnes kjønnsforholdet ut, og en elgbestand som ikke er påvirket av jakt vil ha en overvekt av kyr.

Melhus:

Melhus har i perioden etter 1990 hatt en gjennomsnittlig årlig avskyting av kalv på 36,8 %. I de siste 10 åra har denne økt til 39,8 %. Andelen kalv og ungdyr i uttaket er 66,8 % den siste 10 års-perioden, dvs. at aldersfordelinga i uttaket er meget god (fig. 8).

Kjønnsfordelinga i kalveuttaket er tilnærma likt (20,4 % oksekalv og 19,4 % kukalv) siste 10 års-periode, og gjenspeiler antakelig kjønnsfordelinga hos kalvene på jakttidspunktet. Om en ser alle aldersklasser samlet så har Melhus en veldig god kjønnsfordeling i uttaket (fig. 10) med 56,2 % uttak av okser i siste 10 års-periode. Det er skutt litt flere ungoxer (16,3 %) enn kviger (10,6 %) i siste 10 års periode.

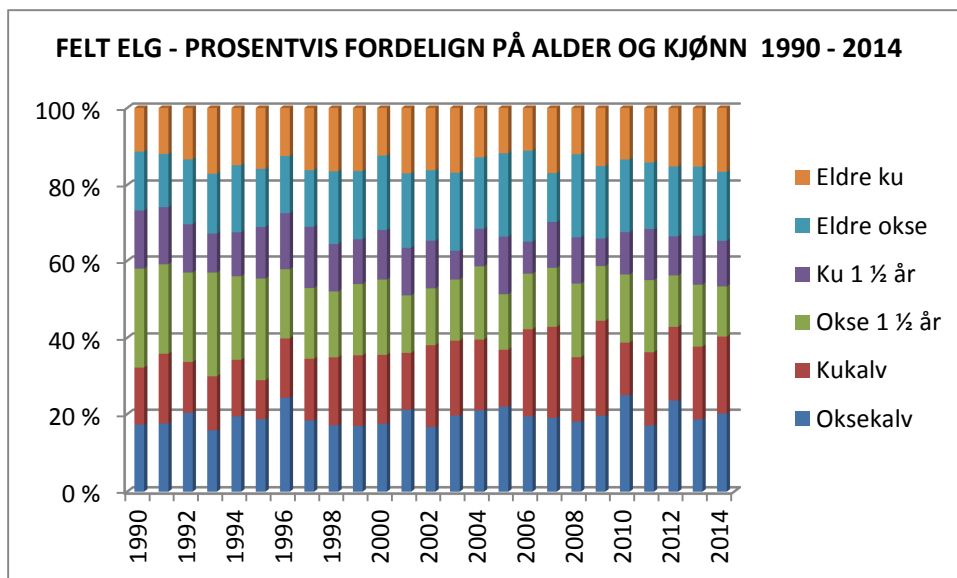

Fig. 8. Skutt elg fordelt på alder og kjønn Melhus i perioden 1990 – 2014. Kilde Hjorteviltregisteret.

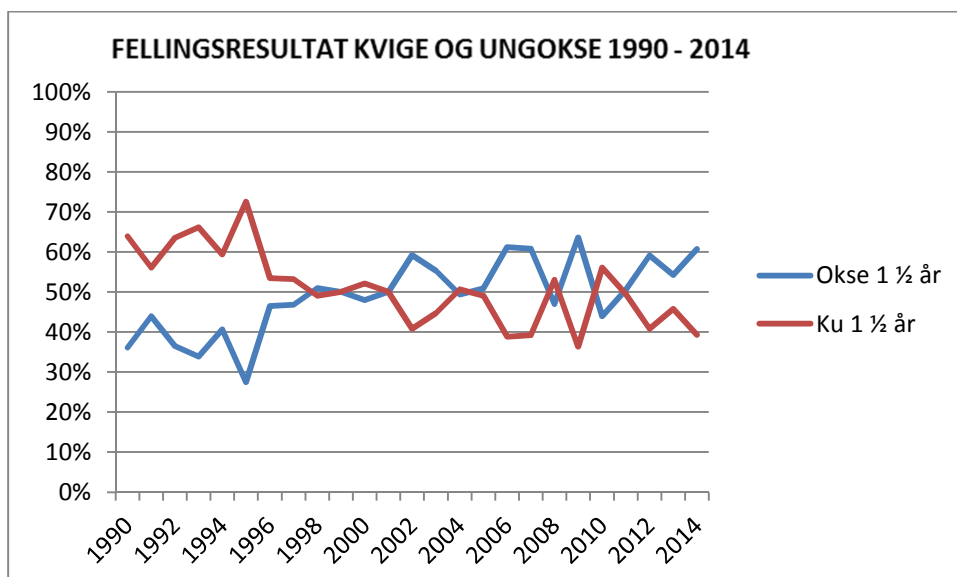

Fig. 9. Kjønnfordeling ungdyr i Melhus i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

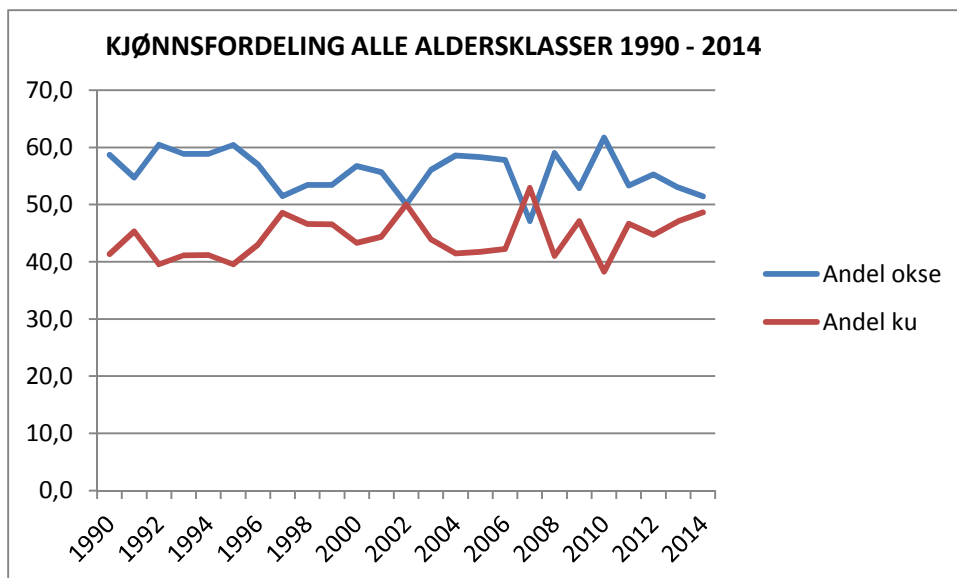

Fig. 10. Kjønnfordeling alle aldersklasser i Melhus i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

Midtre Gauldal:

Midtre Gauldal har i perioden etter 1990 hatt en litt større andel av avskytinga på kalv med i gjennomsnitt 43,2 % hvert år. I de siste 10 åra har denne økt litt til 43,8 %. Andelen kalv og ungdyr i uttaket er 69,2 % i den siste 10 års-perioden, dvs. at aldersfordelinga i uttaket også her er meget god (fig. 11).

Kjønnfordelinga i kalveuttaket er tilnærma likt. Av totaluttaket så utgjør oksekalven 22,5 % og kukalven 21,3 % i siste 10 års-periode. Dette gjenspeiler antakelig også her kjønnfordelinga hos kalvene på jakttidspunktet. Om en ser alle aldersklasser samlet så har Midtre Gauldal en god kjønnfordeling i uttaket (fig. 13), men det skytes litt flere okser (61,0 % av uttaket i siste 10 års-periode) sammenlignet med Melhus. Det er også her skutt litt flere ungdokser (16,1 %) enn kviger (9,4 %) i siste 10 års periode.

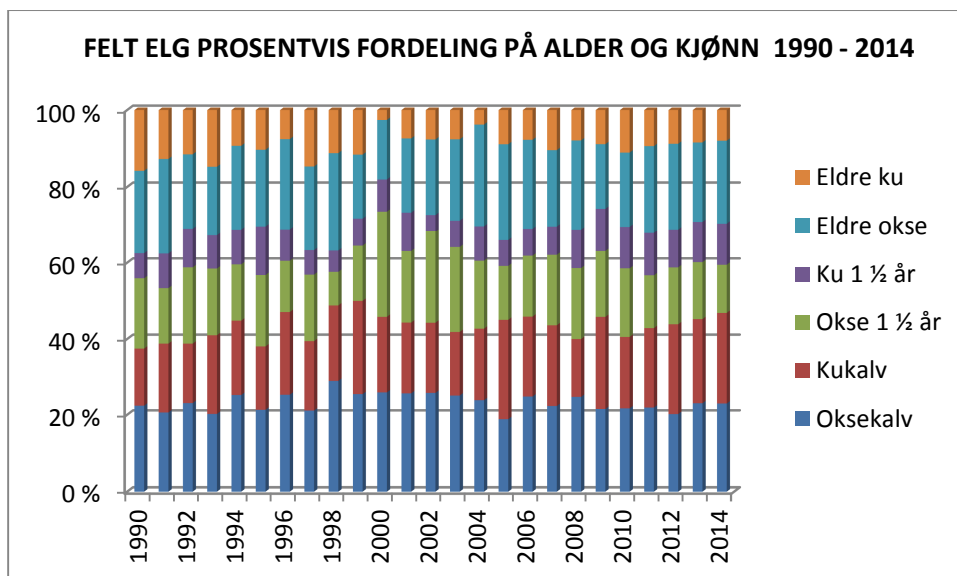

Fig. 11. Skutt elg fordelt på alder og kjønn i Midtre Gauldal i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

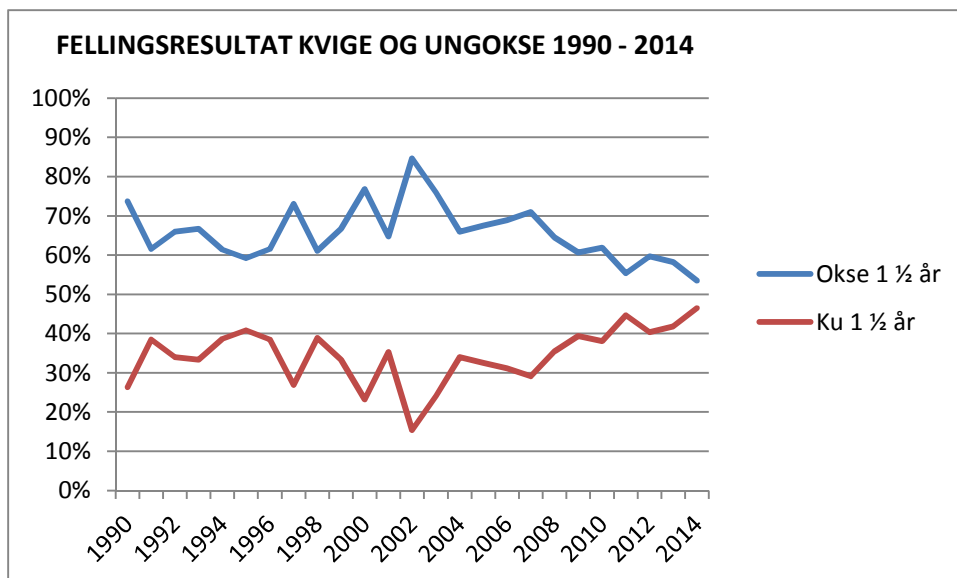

Fig. 12. Kjønnfordeling ungdyr i Midtre Gauldal i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

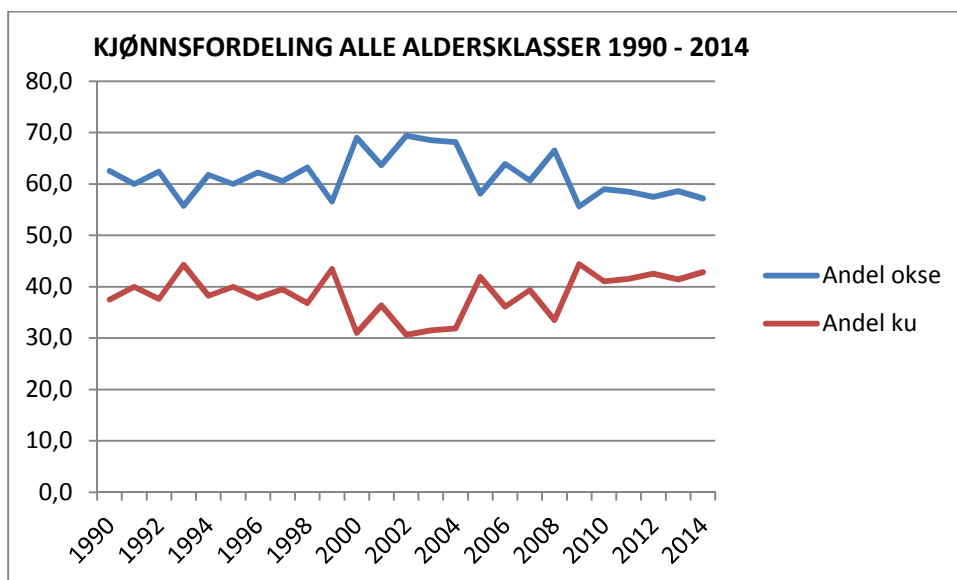

Fig. 13. Kjønnfordeling alle aldersklasser i Midtre Gauldal perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

Til tross for at andelen okser samlet sett er litt større i Midtre Gauldal enn i Melhus er forholdet sett ku/okse lavere enn i Melhus. Dette kan bety at det er en større andel okser i Midtre Gauldal, men det kan også være andre årsaker som f.eks. at oksene har en større oppdagbarhet i Midtre Gauldal. Totalt sett ser det ut til å være en god kjønns- og alderssammensetning i uttaket.

Holtålen:

Holtålen har i perioden etter 1990 hatt en relativt stor andel av kalv i uttaket med gjennomsnitt 50,4 % hvert år. I de siste 10 åra har denne økt til 54,2 % kalv. Andelen kalv og ungdyr i uttaket er 68,8 % i den siste 10 års-perioden, dvs. at aldersfordelinga i uttaket også her er meget god (fig. 15). Dette betyr at det i Holtålen skytes færre ungdyr sammenlignet med Melhus og Midtre Gauldal.

Kjønnsfordelinga i kalveuttaket i Holtålen er litt skjevare med 28,8 % oksekalv og 25,4 % kukalv i siste 10 års-periode. Men en må anta at dette også her gjenspeiler kjønnsfordelinga hos kalvene på jakttidspunktet. Om en ser alle aldersklasser samlet så har også Holtålen en god kjønnsfordeling i uttaket (fig. 17) med 61,6 % av uttaket i siste 10 års-periode, og er med det på samme nivå som Midtre Gauldal. Men Holtålen skiller seg ut med at det omtrent ikke skytes kviger. Kun 3,6 % av uttaket er kviger, og det skytes 3 ganger (1,8 %) så mange ungomokser i siste 10 års periode (fig. 16). Med et såpass skjevt kjønnsuttak på ungdyrsegmentet er det fornuftig at en relativt stor andel av kalv-/ungdyrkvota tas ut som kalv.

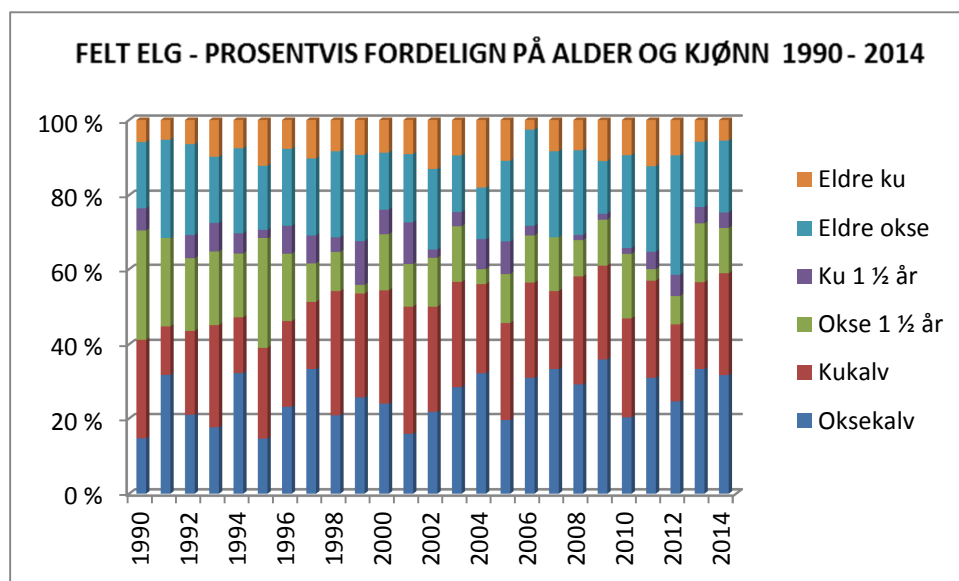

Fig. 14. Skutt elg fordelt på alder og kjønn i Holtålen i perioden 1990 – 201. Kilde: Hjorteviltregisteret.

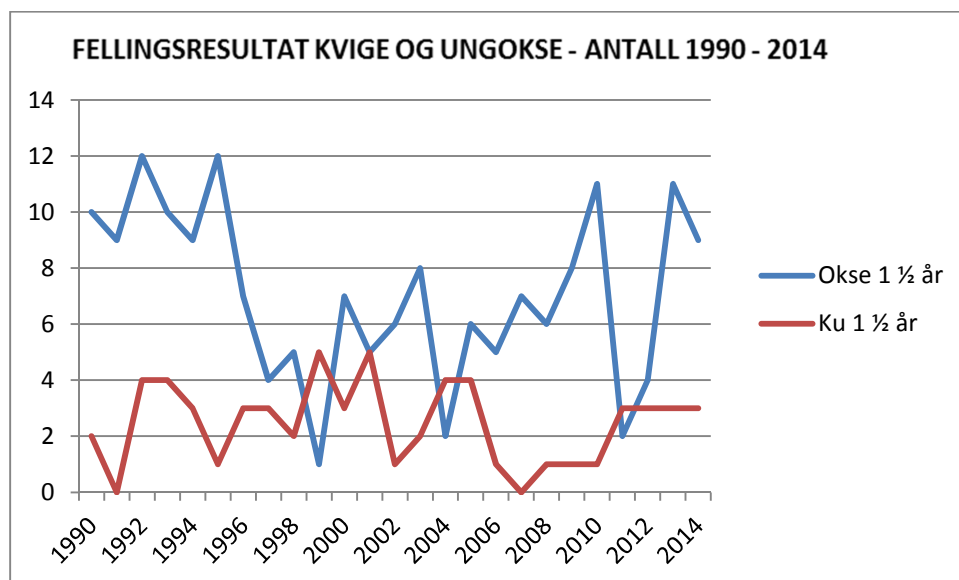

Fig. 15. Kjønnsfordeling ungdyr i Holtålen i perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

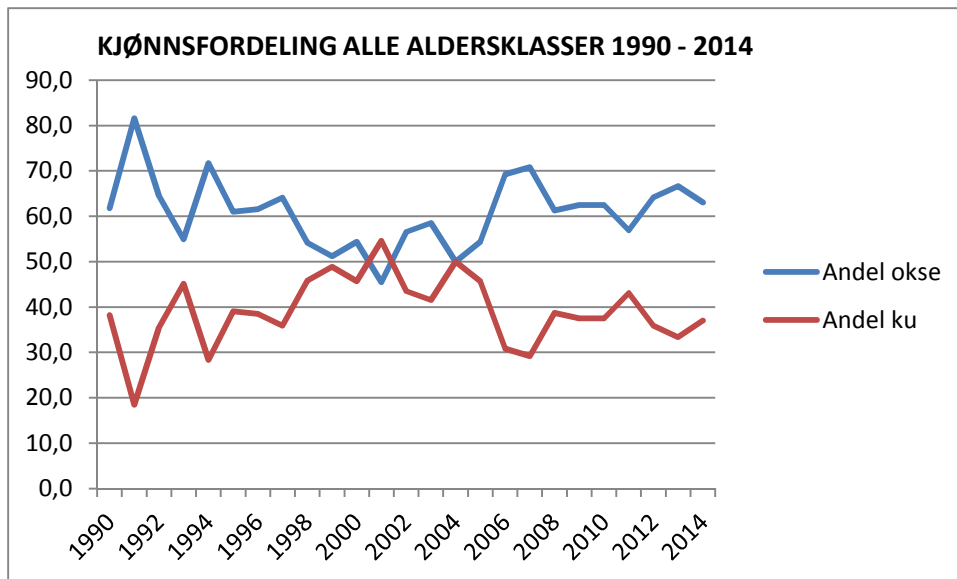

Fig. 16. Kjønnfordeling alle aldersklasser i Holtålen i perioden 1990 – 2014. Kilde : Hjorteviltregisteret.

Alt i alt er det en god kjønns- og alderssammensetning i uttaket i Holtålen. En større andel av kvota kan med fordel tas ut som ungdyr under forutsetning av at det også tas ut en større andel kviger.

2.6. Vektutvikling kalv og ungdyr (kondisjonsutvikling)

Innsamling av slaktevekter er en enkel måte til å skaffe kunnskap om kondisjonsutviklinga i elgbestanden over tid. Det er spesielt gjennomsnittsvakta for kalv og ungdyr som er interessant. Reduserte slaktevekter vil være et tegn på at beitetilgangen er dårligere. Med andre ord så er elgbestanden større enn det beitegrunnet tilsier. Bestandsskogbruket førte til en nærmest eksplosiv tilgang på gode elgbeiter, spesielt om sommeren. Dette har gitt betydelig økte elgstammer. I Sommerbeiteområdene har ikke dette vært noe særlig problem. I Vinterbeiteområdene derimot har en sett en økning i beiteskadene med det som resultat at i de hardest ramma vinterområdene er det nærmest umulig å få opp igjen ny barskog, i hvert fall kvalitetsskog. Det vil være naturlige variasjoner i kalvevektene fra år til år etter hvordan beiteforholdene har vært. En varm og tørr sommer vil normalt gi lavere slaktevekter enn om sommeren er kjølig og fuktig. Men om en har tilgang til salktevekter over en lengre tidsperiode vil en kunne se langsiktige trender i utviklinga.

Melhus har samla inn slaktevekter siden 1997 (fig. 17). Kalvevektene har vært temmelig stabile i hele denne perioden rundt 60 kg, kukalvene litt under og oksekalfene litt over. For ungoксе og kvige har det derimot vært en jevn nedgang i slaktevekta, og de er i dag i gjennomsnitt om lag 10 kg lettere enn det de var for 10 – 15 år siden. Årsaken til dette kan være flere, bl.a:

- Jegerne selekterer lettere dyr for å være på den sikre sida, spesielt kan dette gjelde kvige.
- Dårligere tilgang og/eller kvalitet på vinterbeite.
- Værforholdene med lange og kalde vintre

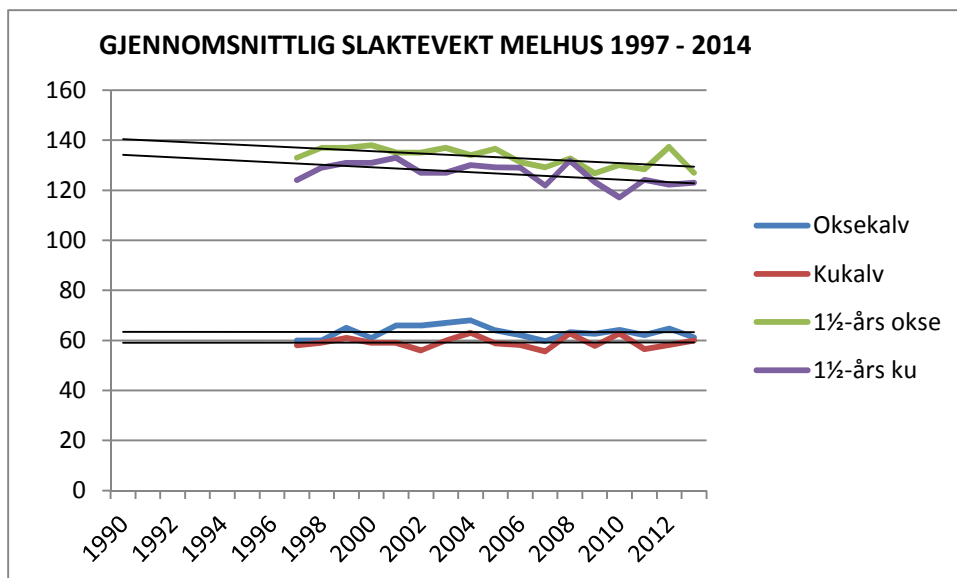

Fig. 17. Gjennomsnittlig slaktevekt kalv og ungdyr i Melhus for perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

I Midtre Gauldal er tidsserien som er innsamlet og registrert kortere og enkelte år mangler eller har så få observasjoner at de ikke er tatt med i denne sammenhengen. (fig. 18). Dette gir mer usikre prognoser. Vektene for både ku- og oksekalv har i perioden vært jevnt over 60 kg, og for oksekalv ser det ut til å være en marginal økning i gjennomsnittlig slaktevekt. For ungdyr er det samme utvikling som for Melhus.

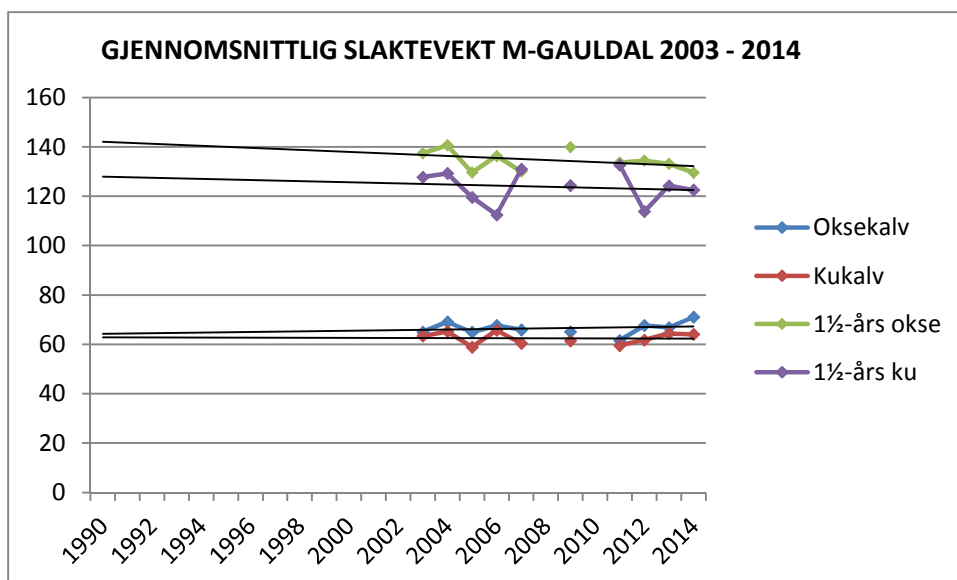

Fig. 18. Gjennomsnittlig slaktevekt kalv og ungdyr i Midtre Gauldal for perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

I Holtålen er det samla inn slaktevekter siden slutten av 70-tallet, men her er det tatt med kun åra fra 1990 og fram til i dag (fig. 19). Kalvevektene har vært stabile/svakt økende i denne perioden. Det er spesielt vektene til oksekalven som viser en liten økning og veier i dag tett oppunder 70 kg. Kukalven ligger på om lag 63 – 64 kg. Ungoksene har også i Holtålen blitt lettere i denne perioden mens kvigene har holdt samme vekt i perioden. Det som kan sies om

gjennomsnittsvektene for Holtålen er at det er relativt få dyr som danner grunnlaget for gjennomsnittsberegninga, spesielt ungdyr. For kviger er det enkelte år kun ei kvige som er felt. Tilfeldigheter fra år til år vil derfor gi store utslag på vektstatistikken, og vi ser da også at det er større variasjon i vektene fra år til år i Holtålen enn det er i f.eks. Melhus.

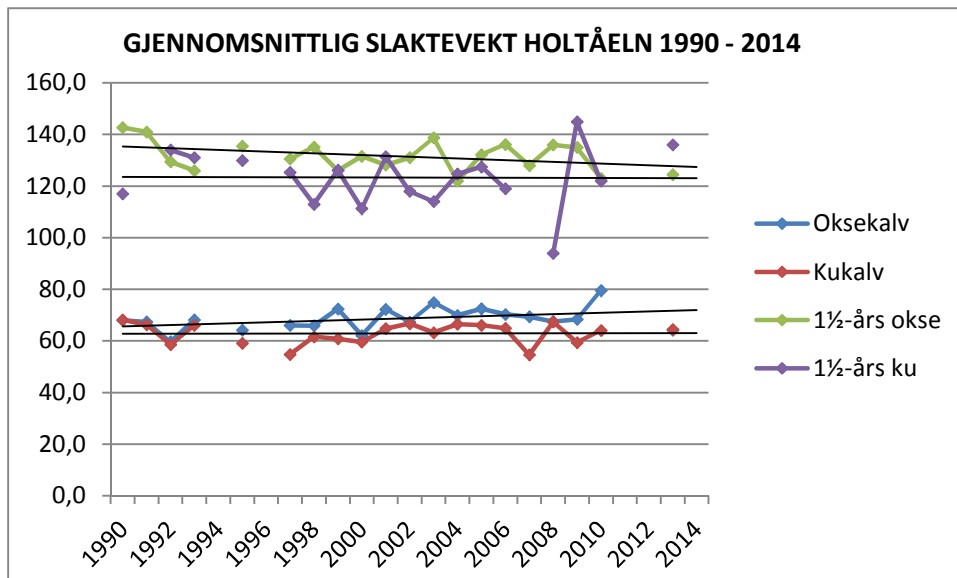

Fig. 19. Gjennomsnittlig slaktevekt kalv og ungdyr i Holtålen for perioden 1990 – 2014. Kilde: Hjørtevilregisteret.

2.7. Elgpåkjørsler

Antall elgpåkjørsler varierer mye fra år til år. Fra 1990 har det hver vinter blitt påkjørt fra 10 til 90 elg i de 3 kommunene der Midtre Gauldal og Holtålen er de kommunene som står for det aller vesentligste. Når en ser på sumtallene ser en at det er en økende påkjørslestrend (fig. 20). Elgen oppholder i seg i store deler av året i områder der det ikke er store ferdselsårer, men om vinteren trekker elgen ofte ned i dalbunnen der jernbane og stamveinettet ligger. Det som utløser trekket er store snømengder ofte kombinert med kulde.

Siden 1990 er det påkjørt 900 elger i Gauldalen, og de aller fleste er påkjørt av toget (719 elg på kjørt av toget og 181 av bil). I samme periode ble det under jakt skutt 10.415 elg. Trafikkdrept elg utgjør 8,6 % av jaktuttaket. Dette representerer store verdier for grunneierne og store kostnader for samfunnet. Det blir også vanskeligere å utøve en god forvaltning. I enkelte områder er det funnet at hele 2/3 av all påkjørt elg er kyr. Det betyr at det ofte også går med 1 – 2 foster som kommer i tillegg til de offisielle tallene slik at reelt antall drept elg er langt høyere enn det som framkommer av statistikken. Også i Gauldalen er det en overvekt av kyr som blir drept i trafikken, spesielt i de nedre deler (fig. 22). I Holtålen har det i de 2 siste åra derimot blitt drept flere okser enn kyr.

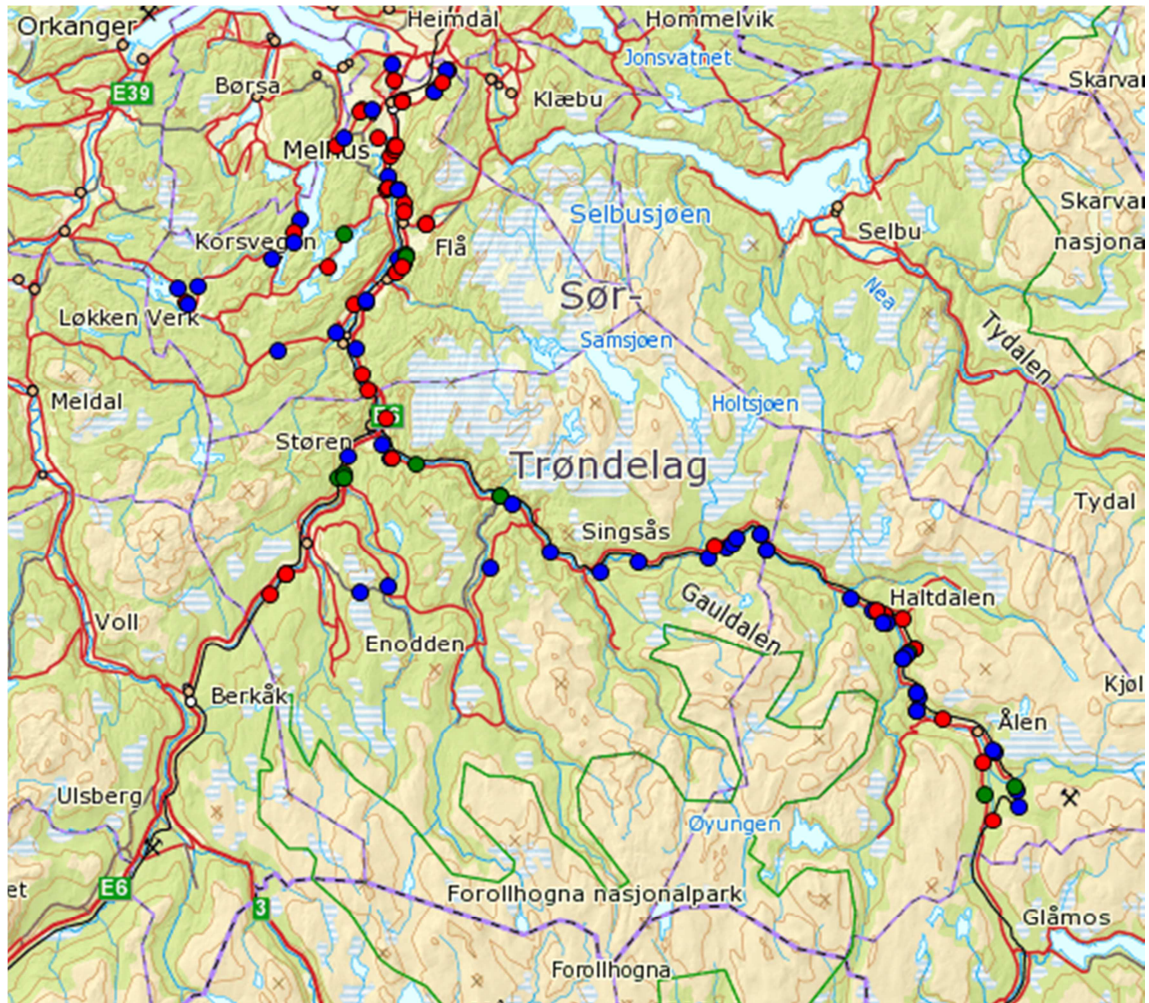

Fig. 20. Påkjørsel av elg (blå), hjort (grønn) og rådyr (rød) på vei og jernbane i Melhus, Midtre Gauldalen og Holtålen i perioden 01.05.12 – 30.04.14. Kilde: Hjorteviltregisteret.

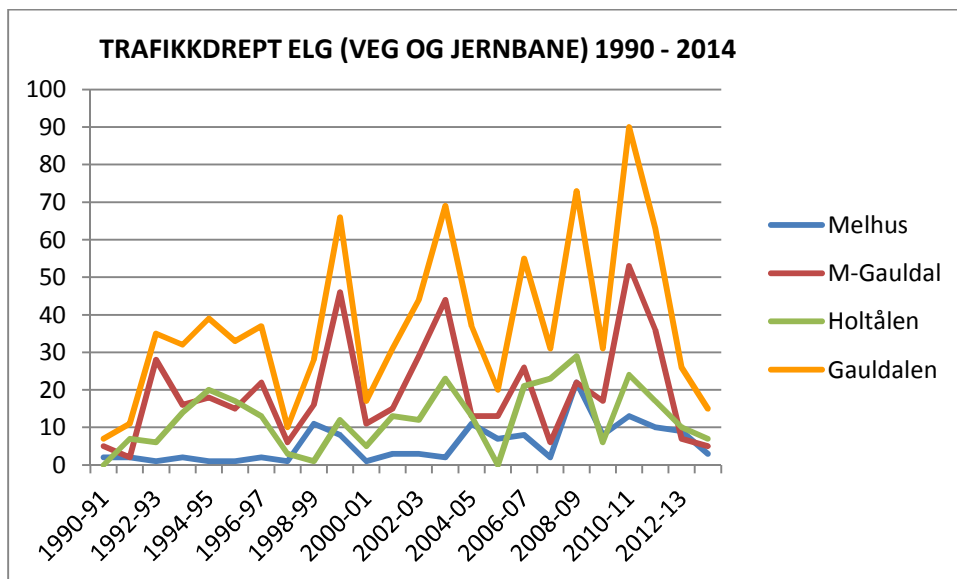

Fig. 21. Antall elgpåkjørslar perioden 1990 – 2014 (tog og bil). Kilde: SSB.

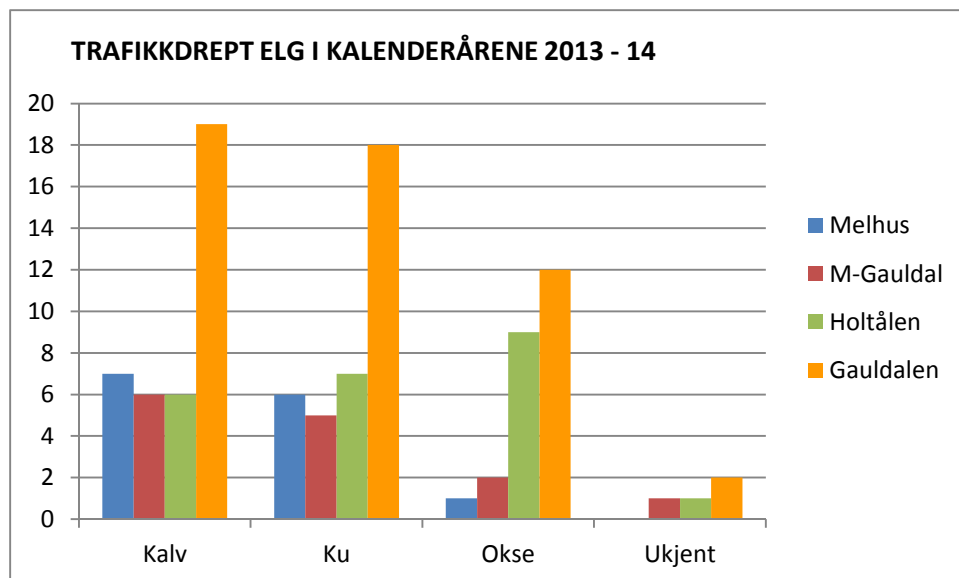

Fig. 22. Alder og kjønn på trafikkdrept elg i perioden 01.01.13 – 31.12.2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

3. HJORT

3.1. Bestandsutvikling

I motsetning til elg, som beiter i busksjuket, er hjort i stor grad graseter. Elg og hjort har derfor hver sin økologiske nisje og konkurrerer i begrenset grad om de samme beiteressursene. Et bestemt geografisk område vil derfor kunne huse en større totalbestand av elg og hjort enn om bare en av artene hadde tilhold der. Hjortens preferanse for grasområder gjør også at den er mer sårbar for store snømengder, og den har derfor i mange områder lange sesongtrekk for å unngå snøen. Hjort som har lange sesongtrekk fra fjorden og opp mot fjellet blir ofte større enn sine artsfrender som ikke har denne muligheten på øyer. Årsaken er rett og slett at hjort som følger snøkanten om våren innover landet og opp mot fjellet har tilgang til proteinrike spirer som kommer fram når snøen forsvinner i en lang periode om våren/sommeren. Ute på øyer så kommer våren mer eller mindre samtidig på hele det tilgjengelige arealet og beitet forringes derfor raskt.

Slike sesongtrekk vil gi forvaltningsmessige utfordringer i og med at hjorten i stor grad oppholder seg andre steder i jakta enn om vinteren der den gjør skade gjennom sitt vinterbeite. I vinterbeiteområdene kan en få store konsentrasjoner av hjort på små områder, og dette kan føre til store lokale skader på kulturskog (både gran og furu) og eng. Rundballer kan også få hard medfart om disse lagres på utsatte områder. I områder med mye hjort om sommeren kan en også få store beiteskader på åker og eng, men dette er så langt ikke tilfelle i Gauldalen. Hjort har i dag ei lang jakttid fra 1. september fram til 23. desember. Dette gjør at også de som har beiteskader av hjort på sin eiendom kan få høste av stammen. De som har beiteskader i sommerområdene har mulighet til hjortejakt tidlig på høsten, mens de som har vinterbeiteskader kan jakte hjort i november og desember.

Tilstedeværelsen av hjort i Gauldalen er preget av store variasjoner. Der det er hjort er det mye hjort, men det kan også være store områder der hjorten er sjelden. I 1990 ble det skutt 32 hjort i Melhus og Midtre Gauldal, mens Holtålen hadde ingen fellinger (fig. 23). Siden da har hjortestammen økt jevnt og trutt og i 2009 ble det for første gang siden 1988 skutt hjort også i Holtålen. I 2012 ble det i de 3 gauldalskommunene skutt til sammen 162 hjort.

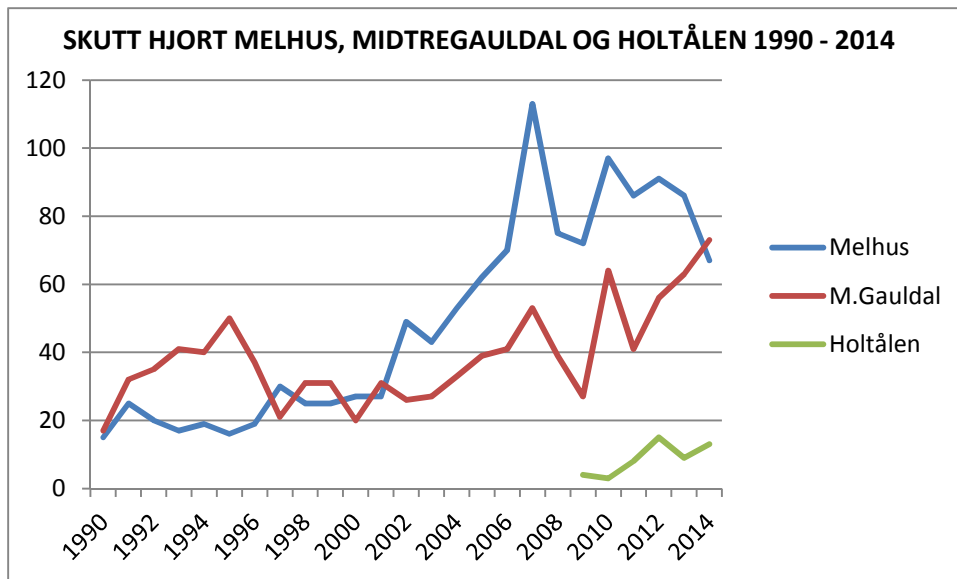

Fig. 23. Felt hjort i Melhus, Midtre Gauldal og Holtålen i perioden 1990 – 2014. Kilde: SSB og Hjorteviltregisteret.

3.2. Struktur i avskytinga og kjønnsforhold

Melhus

I Melhus begynner avskytinga av hjort å bli såpass stor at det er mulig å få fram relativt gode statistikker. Også for Midtre Gauldal med en årlig avskytning på om lag 50 hjort blir statistikken brukbar. For Holtålen derimot med 10 – 15 årlig felte hjort vil statistiske beregninger bli for mye preget av tilfeldigheter.

I Melhus har det siden 2005 blitt felt i gjennomsnitt 21,6 % kalv og 32,0 % åringer (kalv og ungdyr = 53,6 %) (fig. 24). For eldre hind og eldre bukk er gjennomsnittstallene henholdsvis 18,9 % og 27,4 %. Totalt er det gjennomsnitt felt 33,6 % hind (1½ år og eldre) siden 2005, som har økt til 37,8 % de siste 3 årene, og 44,8 % bukk 1½ år og eldre (reduisert til 40,0 % de siste 3 årene).

Kjønnsfordelinga i avskytinga er for Melhus sin del veldig bra. Gjennomsnittet siden 2005 er 55,5 % bukk og for de 3 siste åra er det skutt i gjennomsnitt 52,5 % bukk (fig. 25).

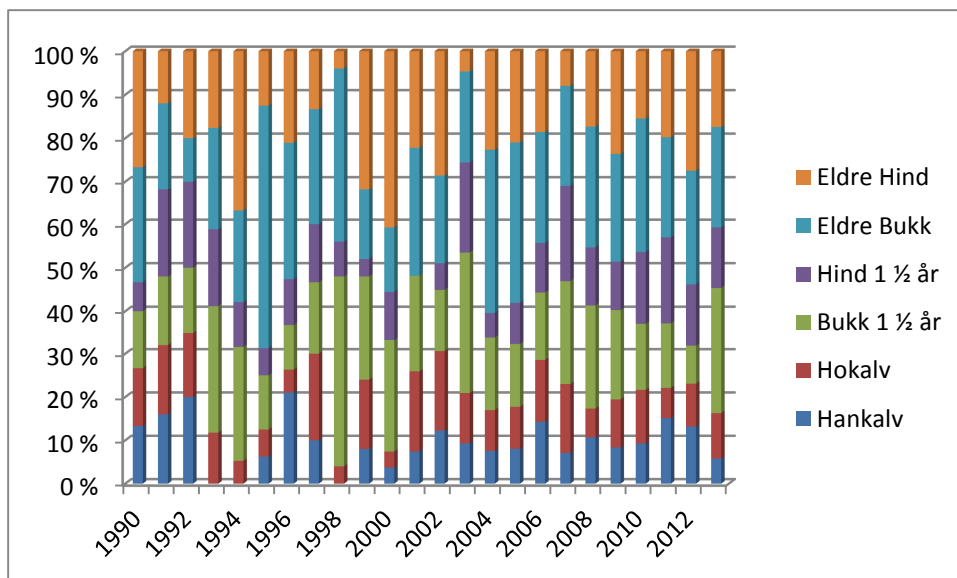

Fig. 24. Skutt hjort fordelt på alder og kjønn i Melhus i perioden 1990 – 2014. Kilde: SSB og Hjorteviltregisteret.

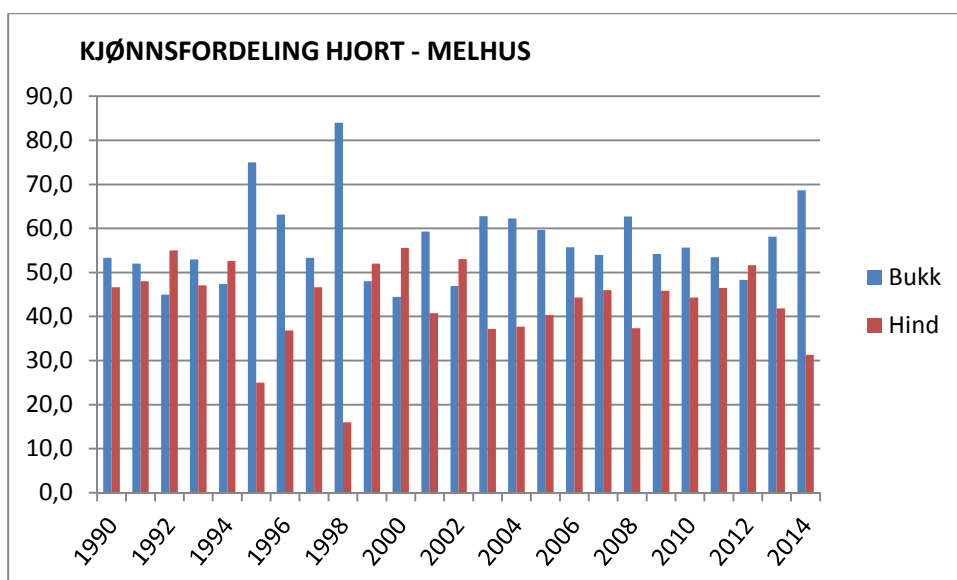

Fig. 25. Kjønnfordeling felte hjort i Melhus i perioden 1990 – 2014. Kilde: SSB og Hjorteviltregisteret.

Midtre Gauldal

I Midtre Gauldal har det siden 2005 blitt felt i gjennomsnitt 18,2 % kalv og 24,8 % åringer (kalv og ungdyr = 33,0 %) (fig. 26). For eldre hind og eldre bukk er gjennomsnittstallene henholdsvis 16,0 % og 40,9 %. Totalt er det gjennomsnitt felt 21,2 % hind (1½ år og eldre) siden 2005, som har økt til 23,8 % de siste 3 årene, og 60,6 % bukk 1½ år og eldre (redusert til 52,4 % de siste 3 årene).

Kjønnfordelinga i avskytinga har i flere år siden 1990 vært veldig skjevt med 3 år siden over 80 % bukkefelling, og kun 2 år med andel bukk under 60 % (fig 27). Gjennomsnittet siden 2005 er 70,7 % bukk og for de 3 siste åra er det skutt i gjennomsnitt 65,1 % bukk.

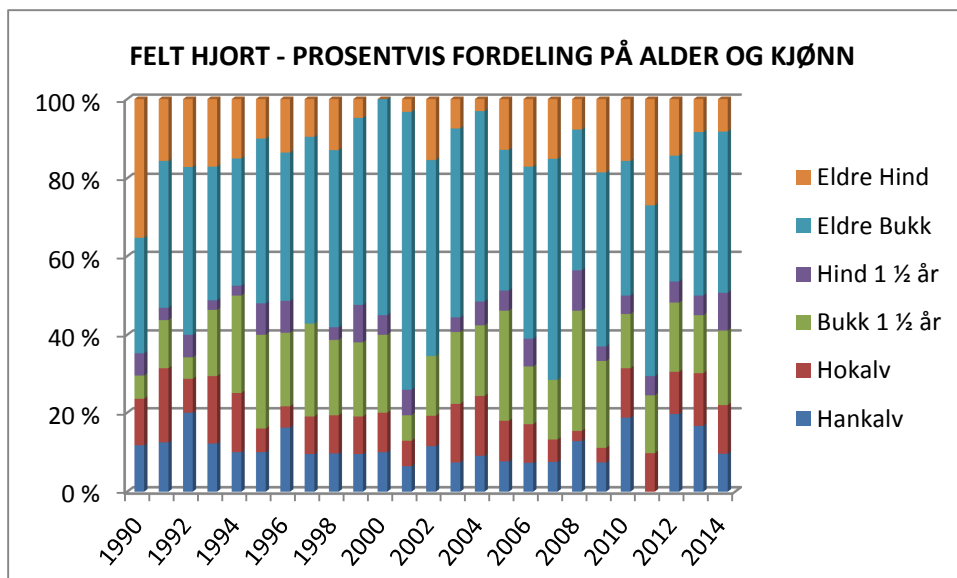

Fig. 26. Skutt hjort fordelt på alder og kjønn i Midtre Gauldal i perioden 1990 – 2014. Kilde: SSB og Hjorteviltregisteret.

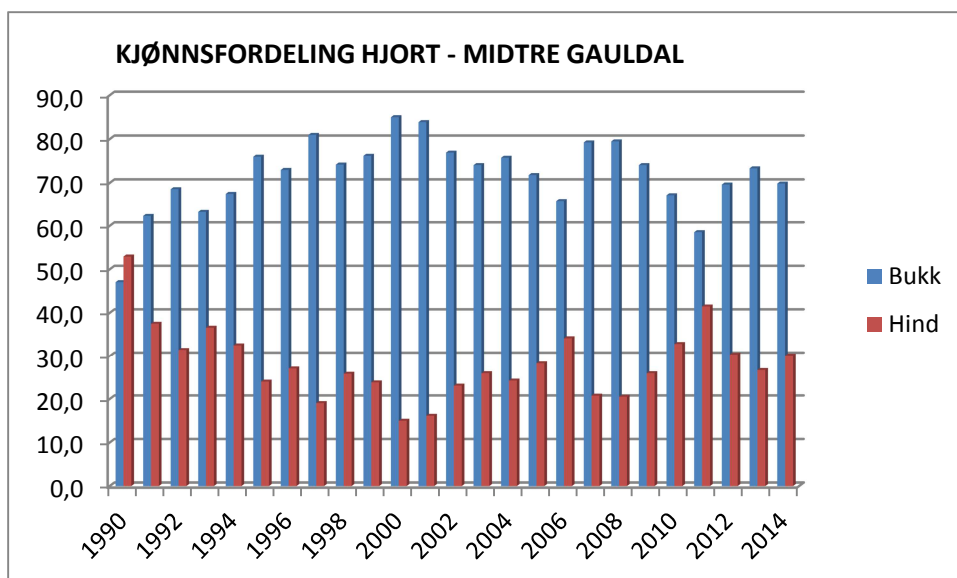

Fig. 27. Kjønnsfordeling felte hjort i Midtre Gauldal i perioden 1990 – 2014. Kilde: SSB og Hjorteviltregisteret.

Holtålen

I Holtålen har det etter 1990 vært hjortefellinger kun de 6 siste åra, og da med lave tall, slik at grunnlaget for å lage tabeller og figurer ikke er tilstede. Men det kan allikevel være interessant å se på kjønnsfordelinga i uttaket som også her viser en klar over av hanndyr (fig. 28).

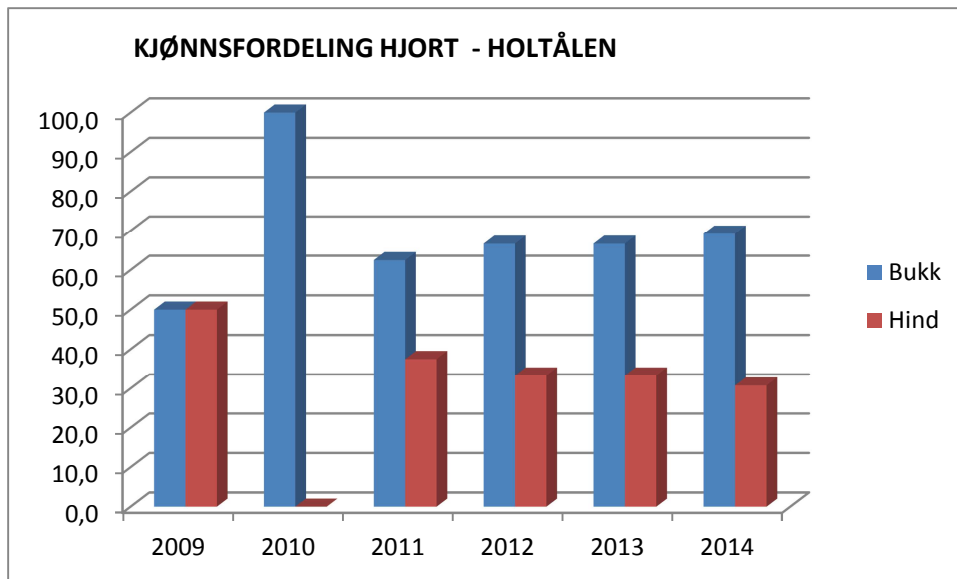

Fig. 28. Kjønnfordeling felte hjort i Holtålen i perioden 2009 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret.

3.3. Sett hjort

Grunnlaget for å utarbeide statistikk over sett hjort er litt tynt også i Melhus og Midtre Gauldal. Men noen faktorer kan være interessante å se på uansett, men en må være klar over at med et såpass svakt datagrunnlag vil tilfeldigheter kunne gi store utslag i enkelte år. Det er satt opp oversikt over følgende forhold som vil bli benyttet som et grunnlag for utarbeidelsen av målsettinger for hjorteforvaltninga:

- Sett hjort/dagsverk i Melhus og Midtre Gauldal
- Sett bukk/hind i Melhus og Midtre Gauldal
- Sett kalv/hind i Melhus og Midtre Gauldal

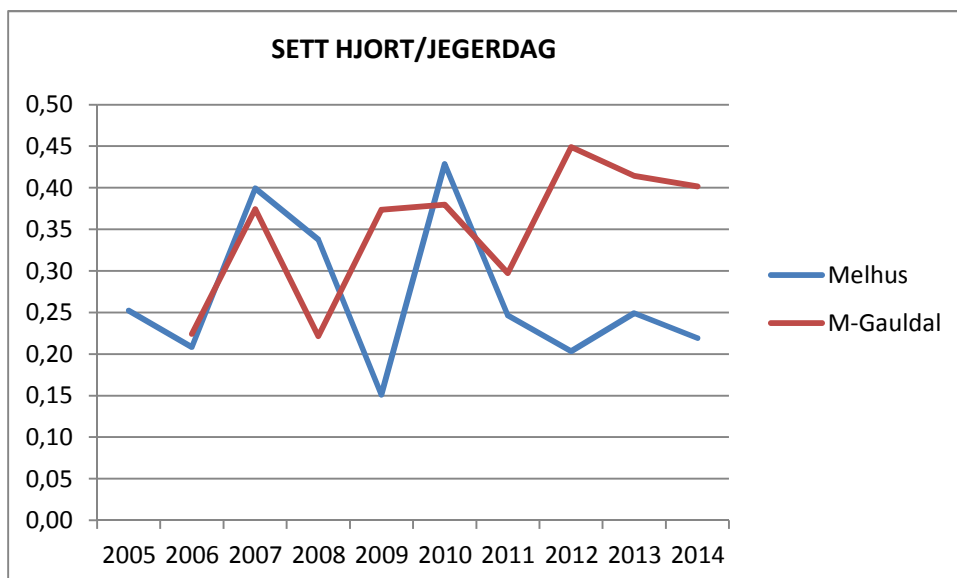

Fig. 29. Sett hjort/jegerdag i Melhus og Midtre Gauldal i perioden 2005 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret

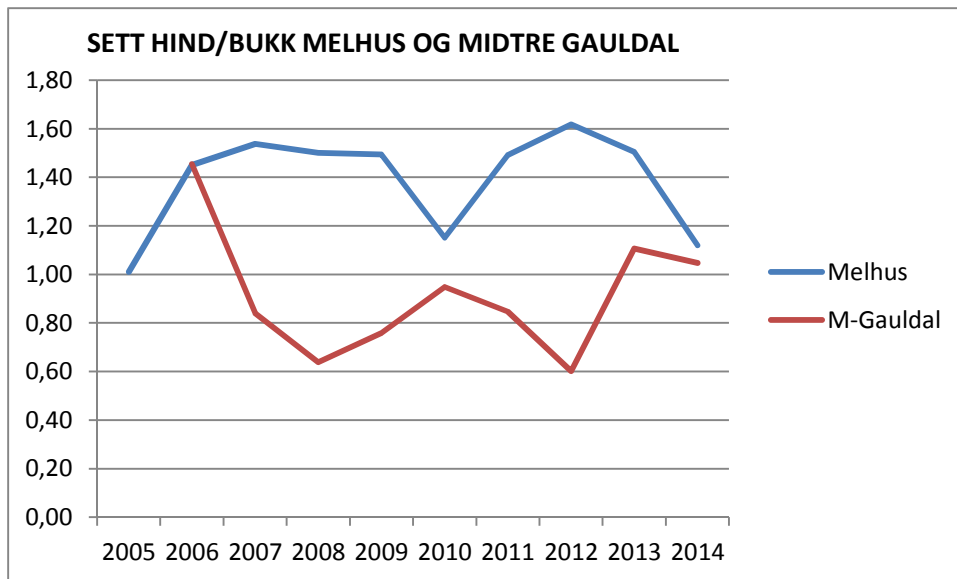

Fig. 30. Sett hind/bukk i Melhus og Midtre Gauldal i perioden 2005 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret

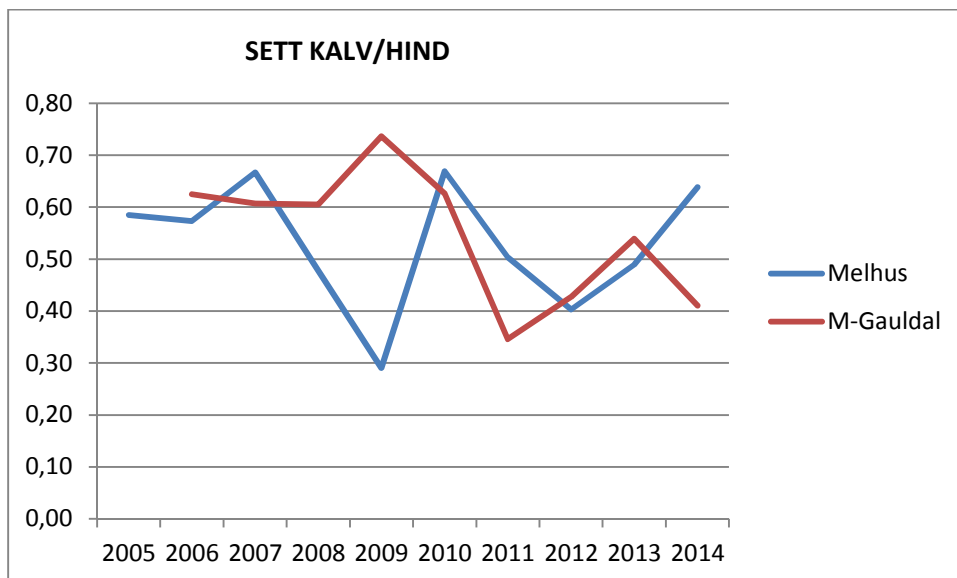

Fig. 31. Sett kalv/hind Melhus og Midtre Gauldal i perioden 2005 – 2014. Kilde: Hjorteviltregisteret

4. RÅDYR

Melhus har god jaktstatistikk over felte rådyr i for de 15 siste åra. I Midtre Gauldal og Holtålen er fellingsstatistikken derimot mangelfull (fig. 32). Dette gjenspeiler antakelig også interessen for rådyrjakta. Melhus har en solid rådyrstamme, men desto lengre opp i Gauldalen blir rådyrjakta antakelig mer tilfeldig år for ettersom hvordan rådyrbestanden varierer. I Holtålen har rådyrbestanden vært betydelig redusert i flere år, men de siste 2 åra har det vært en markant økning, noe som gjenspeiler seg også i trafikkdrept rådyr som har økt betydelig de siste 2-3 åra og med hele 16 registrerte påkjørsler i 2014. Et vesentlig problem er at en stor andel av disse ikke meldes inn til hverken politiet eller kommunens viltmyndighet. Det er derfor grunn til å tro at antall trafikkdrept rådyr er høyere enn det som framkommer av statistikken.

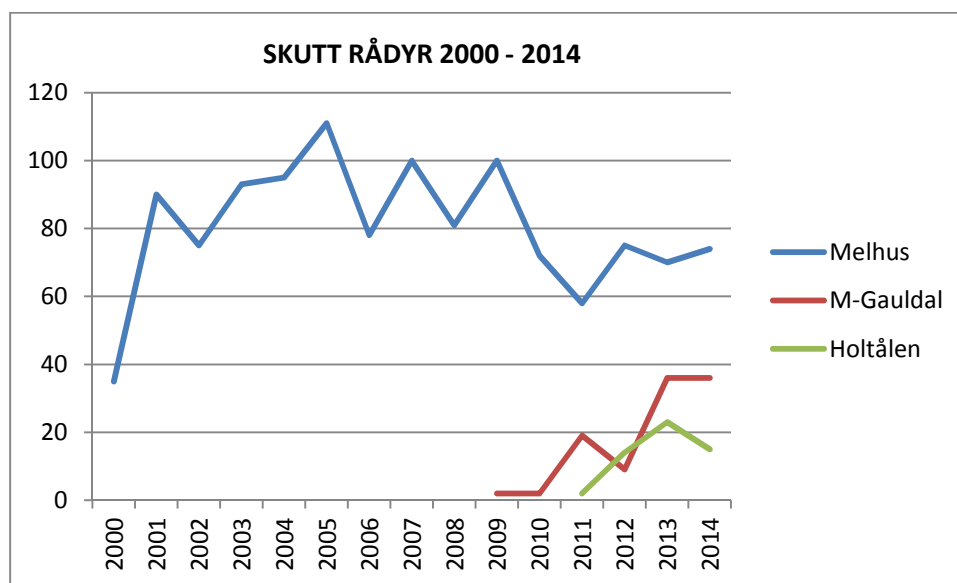

Fig. 32. Skutt rådyr i Melhus, Midtre Gauldal og Holtålen i perioden 2000 – 2014. Kilde: SSB og Hjorteviltregisteret.

5. FORVALTNINGSMÅL FOR HJORTEVILTET I GAULDALEN

5.1. Overordna mål for hjorteviltforvaltninga

Melhus, Midtre Gauldal og Holtålen har vedtatt følgende overordna mål for elg, hjort og rådyrforvaltninga:

1. Bestandene skal ikke være større enn det som til enhver tid vurderes som bærekraftig av kommunene. Det skal særlig legges vekt på hjorteviltets sunnhet, beiteskader på skog og viltulykker på vei og jernbane.
2. Bestandene skal ha en biologisk forsvarlig kjønns- og aldersstruktur og opprettholde sin naturlige genetiske variasjon.
3. Bestandene av elg, hjort og rådyr skal ikke representere en trussel mot annet biologisk mangfold.
4. Innenfor disse rammene skal hjorteviltet gi en mest mulig stabil avkastning som grunnlag for en sunn økonomisk og rekreasjonsmessig utnyttelse.

5.2. Delmål for hjorteviltforvaltninga

5.2.1. Hjorteviltregioner

Alt hjortevilt bør forvaltes gjennom et samarbeid i grunneierbaserte hjorteviltregioner som forvalter artens årsleveområde.

5.2.2. Bestandsplaner

- Hjorteviltforvaltninga bør/skal være rettighetshaverstyrt gjennom etablering av hensiktsmessige bestandsplanområder i hver kommune uavhengig av kommunegrensene der bestandsplanområdet er valdet. Grunneiersammenslutninger kan samarbeide for å oppnå tilstrekkelig areal for bestandsplan. Det vil derfor ikke nødvendigvis være behov for en omorganisering av dagens organisasjonsstruktur. Det er et mål at samtlige rettighetshavere skal være tilsluttet et bestandsplansamarbeid.
- Det settes følgende mål om maksimalt antall bestandsplanområder i hver kommune:
 - Melhus – 1 bestandsplanområder
 - Midtre Gauldal – 3 bestandsplanområder
 - Holtålen – 2 bestandsplanområder
- Et bestandsplanområde skal være minimum 20 x minstearealet. Det er ikke anledning til å benytte 50 %-regelen i Hjorteviltforskriftens § 9 for å oppnå tilstrekkelig areal.
- I bestandsplaner kan 50 %-regelen i forbindelse med tildeling av dyr. Denne regelen gjelder ikke for vald uten bestandsplan med årlige tildelinger.
- Bestandsplanene skal være minimum 3-årig. I en oppstartsfase for å koordinere bestandsplanene til en felles rullering kan dette fravikes.
- På sikt bør det være et mål at rettighetshaverne enes om 1 felles bestandsplan som favner hele Gauldalen.

5.2.3. Forvaltningsmål elg

- Sett ku/okse bør være under 2,0
- Kalv/kalvku bør være 1,2 eller høyere
- Andelen ku uten kalv bør være under 50 %

- Det skal velges avskytingsmodeller som gir et uttak på alder og kjønn som gir en biologisk riktig bestand med okser i alle aldersklasser.
- Slaktevekt på kalv og ungdyr benyttes som et mål på kondisjonsutviklinga. Det er et mål at slaktevekta minimum skal være på dagens nivå i alle 3 kommunene.
- Bestandsstørrelse:
 - Melhus – En liten reduksjon
 - Midtre Gauldal – Reduksjon
 - Holtålen – Beholdes på dagens nivå
- Antall påkjørsler på vei og jernbane skal reduseres. Prosent av jaktuttaket brukes for å måle utviklinga i trafikkdrept elg og skal ikke overstige (gjennomsnitt siste 5 år/enkelt år):
 - Melhus – 2 % / 5 %
 - Midtre Gauldal – 7,5 % / 15 %
 - Holtålen – 7,5 % / 15 %

Følgende tiltak for å oppnå målet er aktuelle:

- Det bør gjennomføres vinterforing av elg/hjort på de mest utsatte plassene etter oppsatte foringsplaner.
- Foring i høyereliggende områder for å forsinke trekket kan være aktuelt enkelte plasser.
- Kantrydding langs jernbane, FV30 og E6 i samarbeid med aktuelle myndigheter.
- Innføring av redusert fart på utsatte strekninger i samarbeid med aktuelle myndigheter.
- Skadeskytingsprosenten skal holdes under 10,0 % av antall felt elg.

5.2.4. Forvaltningsmål hjort

- Det skal velges avskytingsmodeller som gir et uttak på alder og kjønn som gir en biologisk riktig bestand med handyr i alle aldersklasser.
- Andelen handyr i avskytinga bør være tilnærmet 50 %
- Slaktevekt på kalv og ungdyr benyttes som et mål på kondisjonsutviklinga. Det er et mål at slaktevekta minimum skal være på dagens nivå i alle 3 kommunene.
- Bestandsstørrelse:
 - Melhus – Rom for økning
 - Midtre Gauldal – Rom for økning
 - Holtålen – Rom for økning
- Skadeskytingsprosenten skal holdes under 10,0 % av antall felt hjort.

5.2.5. Forvaltningsmål rådyr

- Få på plass et rapporteringssystem over skutt rådyr fordelt på alder og kjønn som sikrer kvaliteten på innsamla data.

